

трансформувати травматичний досвід у джерело особистісного зростання, що є запорукою успішної поствоєнної адаптації.

Література

1. Ломакін Г. І. Аналіз соціально-психологічних проявів ПТСР у учасників бойових дій Збройних Сил України в період перебігу криз зрілості. *Edukacja i społeczeństwo VIII. Zbiór prac naukowych* / Tetyana Nestorenko, Renata Bernatova, Aleksander Ostenda (red.). Akademia Śląska: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, Polska. 2023. 251 s.

2. Ломакін Г. І. Система соціально-психологічного супроводу людей, що зазнали наслідків травм війни. *Мед. Журнал. Психосоматична медицина та загальна практика*. 2024. № 9(2). [Електронний ресурс] доступний у: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/508>

3. Ломакін Г. І. Роль навичок самоорганізації та стресостійкості в подоланні негативних психологічних станів в умовах війни. *Наукові перспективи: журнал. Серія «Психологія»*. 2025. № 5(59). 2025. С. 2009–2025. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5\(59\)](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-5(59))

4. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / [Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін.] ; за наук. ред. Т. М. Титаренко / Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-568-9-61>

ПСИХОМЕТРИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ВЕТЕРАНІВ

Ляска О. П.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології, соціології та педагогіки
Харківський національний університет внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Післявоєнна реабілітація ветеранів потребує розроблення валідних, надійних та культурно адаптованих психометричних інструментів, здатних оперативно оцінити емоційний стан осіб, які перебувають

на початкових етапах відновлення. Психоемоційне навантаження, пережиті травматичні події, соматичні наслідки поранень та складнощі соціальної реінтеграції створюють підґрунтя для розвитку широкого спектра розладів – від посттравматичного стресового розладу (ПТСР) до депресивних і тривожних станів. Відповідно, рання діагностика цих проявів має вирішальне значення для формування індивідуальних маршрутів психосоціальної допомоги, що підкреслює потребу в ефективному скринінговому опитувальнику, який поєднує валідність наукових підходів і зручність практичного використання у реабілітаційних умовах.

Сучасна міжнародна практика реабілітації ветеранів базується на поєднанні коротких стандартизованих шкал, спрямованих на вимірювання основних емоційних вимірів – ПТСР, депресії, генералізованої тривоги, суб'єктивного добробуту та рівня соціального функціонування. Найпоширенішим інструментом для оцінювання симптомів ПТСР є PTSD Checklist for DSM-5 (PCL-5), розроблений Національним центром з вивчення посттравматичних стресових розладів у США. Його психометричні характеристики підтверджено численними дослідженнями [1]. В українських умовах адаптація цього інструменту потребує додаткової стандартизації, оскільки попередні дослідження вказують на варіативність рекомендованих порогів для скринінгу (cut-off від 28 до 37 балів) залежно від характеру бойових дій і контексту травматичного досвіду [2].

Для оцінювання симптомів депресії та тривоги найчастіше використовуються Patient Health Questionnaire (PHQ-9) та Generalized Anxiety Disorder scale (GAD-7), які характеризуються високими показниками надійності і придатністю для швидкого застосування в польових умовах [3]. В Україні проведено адаптацію цих шкал, результати якої засвідчили задовільні психометричні властивості й коректність перекладу. Українські версії PHQ-9 і GAD-7 виявилися чутливими до відмінностей між ветеранами з різними рівнями тривожності та депресивності, а також показали добру кореляцію з клінічними оцінками психоемоційного стану [2]. Крім цього, у контексті післявоєнної реабілітації доцільним є використання шкали WHO-5 Well-Being Index, яка вимірює рівень суб'єктивного благополуччя та є ефективною для моніторингу динаміки стану під впливом психотерапевтичних або соціально-психологічних інтервенцій.

Важливою особливістю сучасних психометричних інструментів є їхня модульна структура, що дозволяє адаптувати опитувальник до умов використання. На цій основі доцільно запропонувати модель опитувальника для початкової реабілітації ветеранів, що складається

з кількох взаємопов'язаних блоків. Перший модуль охоплює демографічні та контекстуальні змінні (вік, стать, військовий статус, дата демобілізації, поранення, стан здоров'я). Другий модуль спрямований на оцінку симптомів ПТСР за скороченою версією PCL-5 (8–10 найінформативніших пунктів). Третій включає шкали PHQ-9 і GAD-7 для вимірювання депресивних і тривожних проявів. Четвертий модуль може містити індекс WHO-5 і запитання про рівень соціальної підтримки, а п'ятий – скринінгові питання щодо ризику суїцидальних думок, зловживання психоактивними речовинами та агресивної поведінки. Така структура забезпечує гнучкість застосування: коротку версію можна використовувати у польових умовах або під час первинного обстеження, тоді як повна форма підходить для глибшого аналізу в реабілітаційному центрі.

З психометричного погляду, розроблення подібного інструменту вимагає поетапного процесу валідації. Першим кроком є переклад і культурна адаптація з використанням методів подвійного перекладу та когнітивного інтерв'ювання ветеранів, що дозволяє виявити лінгвістичні та контекстуальні особливості інтерпретації пунктів. Далі проводиться пілотне дослідження для визначення внутрішньої узгодженості, факторної структури, а також перевірки критеріальної валідності через співставлення з клінічними діагностичними оцінками. Важливим є розрахунок показників чутливості та специфічності на основі ROC-аналізу, що дозволить визначити оптимальні порогові значення для класифікації осіб із підвищеним ризиком емоційної дестабілізації.

Особливу увагу слід приділяти питанню культурної валідності. Українські ветерани можуть демонструвати відмінні способи вербалізації емоцій, схильність до недооцінки симптомів або до соціально бажаних відповідей через страх стигматизації [4]. Тому поєднання самозаповнення опитувальника з коротким інтерв'ю підвищує точність даних і дає змогу уточнити суб'єктивне сприйняття симптомів. Додатково доцільно враховувати соціальні та економічні змінні – рівень зайнятості, наявність підтримки родини, доступ до медичних послуг, які можуть модифікувати емоційний стан ветеранів.

Основними викликами у створенні психометричного інструменту для українських ветеранів залишаються контекстуальні особливості переживання травми, багаторівнева структура симптомів і наявність соматичних компонентів, які можуть маскувати емоційні розлади [5]. Крім того, міжнародні порогові значення для шкал ПТСР, тривоги чи депресії не завжди коректно відображають емоційний профіль українських військовослужбовців, тому необхідна локальна калібровка порогів на основі емпіричних даних. Водночас дослідження, проведені

серед учасників бойових дій в Україні, засвідчують доцільність використання комбінації коротких шкал із високою чутливістю та специфічністю, що дозволяє оптимізувати первинний скринінг у практиці реабілітаційних центрів [6].

Отже, психометрична модель опитувальника для оцінювання емоційного стану ветеранів має ґрунтуватися на принципах модульності, валідності та практичності. Вона повинна забезпечити швидке, але науково обґрунтоване виявлення ключових психоемоційних проблем, сприяти індивідуалізації програм допомоги й підвищенню ефективності первинної реабілітації.

Література

1. Roberts N. P., Kitchiner N. J., Wilcox D., & Bisson J. I. *Psychometric evaluation of the PCL-5 in trauma-exposed samples. European Journal of Psychotraumatology*, 2021. 12(1), 189–204. <https://doi.org/10.1080/20008198.2020.1863578>
2. Chaban O., Shushkevych L., & Petrenko S.. *The evaluation of psychometric properties of the Ukrainian Versions of PCL-5, PHQ-9 and GAD-7 scales. Ukrainian Journal of Psychiatry*, 2025. 31(2), 45–58. DOI:10.26766/pmgp.v10i1.597.
3. Aleksina N. *Ukrainian adaptation of the Generalized Anxiety Disorder (GAD-7) scale. Insight: Psychological Dimensions & Society*, 2024. 11, 77–103. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2024-11-5>
4. International Organization for Migration (IOM). *The Social Reintegration of Veterans in Ukraine: Analytical Report*. Kyiv. 2024. https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR_Veteran%20Profiles%20and%20Reintegration%20Challenges%20in%20Ukraine_March_2025.pdf?iframe=true&utm_source=chatgpt.com
5. Kurapov A., Wingenfeld K., & Böhnke J. R. *Psychological wellbeing of Ukrainian civilians: a data-driven checkpoint during war. Frontiers in Psychology*, 2025. 16, 1394423. DOI: 10.3389/fpsyg.2025.1553555
6. Міністерство охорони здоров'я України.. *Методичні рекомендації щодо застосування шкали PCL-5 у клінічній практиці*. Київ. 2024. https://www.dec.gov.ua/wp-content/uploads/2024/07/kn_2024_ptsr.pdf